

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

DEN HAAG (Schev.) - VAN STOLKWEG 29 - TELEFOON 071-23.50 - GIRO 41.22.35

Nota No 69

IS DE KOSTPRIJSBEREKENING VAN DE MELK BETROUWBAAR?

Kostprijsberekening is geen prijsberekening

Tussen Overheid en landbouworganisaties is herhaaldelijk verschil van mening geweest over de hoogte van de prijzen der landbouwproducten. Slechts zelden zijn hierbij evenwel de kostprijsberekeningen van het Landbouw-Economisch Instituut van de ene of andere zijde in gebreke gesteld. Ook bij volledige ~~aan~~vaarding door beide partijen van de cijfers van het L.E.I. is het nog mogelijk, dat er verschil van mening bestaat over de betekenis, die toegekend moet worden aan de kostprijzen in de verschillende gebieden en de grootte van de winstmarge. Hier en daar heeft de mening wel eens post gevat, dat het L.E.I. de prijzen berekent. Dit is een misvatting. Zij verschaft alleen de gegevens, die als grondslag kunnen dienen voor de prijsbepaling. Uit de berekeningen van het L.E.I. volgt niet zonder meer of de prijs van de melk op $17\frac{1}{2}$ dan wel 18 ct moet worden vastgesteld. Het L.E.I. wil zich uitdrukkelijk onthouden van het innemen van een standpunt in deze beleidsvraag.

Het karakter van de kostprijs (voorcalculatie)

Het vertrouwen in de juistheid van de berekeningen van het L.E.I. is, naa wij ~~veronderstellen~~, gebaseerd op de critische bestudering van de uitvoerige rapporten. Wij verwachten, noch wensen een blindelings vertrouwen. Hoe goed wij ook ons best doen betrouwbare gegevens te verzamelen en deze zo zorgvuldig mogelijk te gebruiken voor de kostprijsberekeningen, de kans bestaat dat wij fouten maken of dat zich onvoorzienbare gebeurtenissen voordoen. Het is, in dit verband, niet zonder betekenis, dat wij in onze rapporten spreken van de "waarschijnlijke kostprijs". De kostprijs wordt immers voor de naaste toekomst, die altijd onzekere factoren bevat, berekend. Door zorgvuldige beoordeling van de verzamelde gegevens, wordt getracht de waarschijnlijkste kostprijs zo goed mogelijk te benaderen. Hierbij wordt de invloed van afwijkende weersomstandigheden uitgeschakeld en uitgegaan van de stand van de productietechniek, zoals deze op redelijk goed geleide bedrijven voorkomt. Alleen voorzover het te verwachten valt, dat er een vooruitgang in de productietechniek verwezenlijkt zal worden, kan hiermede rekening worden gehouden bij de voorcalculatie. Onvoorziene veranderingen op technisch gebied komen daarom in de berekeningen niet tot hun recht. Elke voorcalculatie is dus eigenlijk gebaseerd op een aantal veronderstellingen, die hoofdzakelijk ontleend zijn aan gegevens uit het recente verleden, waarvan wel waarschijnlijk - maar niet zeker - is, dat ze voor het komende jaar juist zullen zijn.

De bezwaren tegen de kostprijsberekening van melk

In de discussie rondom de verlaging van de melkprijs zijn wel de kostprijberekeningen van het L.E.I. in het geding gebracht. In de eerste plaats is gezegd, dat in het verleden de geschatte melkproductie in de voorcalculatie steeds lager was dan de werkelijk verkregen productie (nacalculatie) in het betrokken jaar met de gevolgtrekking dat deze voorzichtige schattingen tot te hoge kostprijzen hebben geleid. In de tweede plaats wordt betwist, dat de verlaging van het krachtvoederrantsoen voor het jaar 1950/51 tot een verlaging van de melkproductie zal leiden, zoals in de berekening van het L.E.I. is gesteld, met de stilzwijgende gevolgtrekking, dat hierdoor ook tot een te hoge kostprijs wordt gekomen.

Het lijkt ons nuttig onze bijdrage te leveren om klaarheid in deze gelegenheid te brengen.

De vergelijking van voor- en nacalculaties

Bij de vergelijking moeten twee dingen worden bedacht:

- a. dat in de voorcalculaties wordt gemikt op "normale" productie-omstandigheden, terwijl de nacalculaties de werkelijkheid uit het steeds van het gemiddelde afwijkende jaar aangeven.
- b. dat de voorcalculaties betrekking hebben op de periode 1 Nov.- 1 Nov. en de nacalculaties op de periode van 1 Mei - 1 Mei.

Bij de vergelijking zijn de cijfers van de provincie Noord-Holland buiten beschouwing gebleven, aangezien deze om verschillende redenen niet vergelijkbaar zijn.

De melkproductie per ha in kg

	Voorcalculaties 1	Nacalculaties 2	2 in % van 1
<u>1947/48</u>			
Friesland	3447	3495	101
Zuidholland Consumptiemelkgeb.	4570	4538	99
Zuidholland Zelfk.gebied	3831	3950	103
<u>1948/49</u>			
Friesland	3702	4054	110
Zuidholland Consumptiemelkgeb.	4900	5541	113
Zuidholland Zelfkazend gebied	4140	4872	118
<u>1949/50</u>			
Friesland	4100	4457	109
Zuidholland Consumptiemelkgeb.	5500	6122	111
Zuidholland Zelfkazend geb.	4900	5448	111

In 1947/48 blijkt er overeenstemming te zijn; de nacalculatie had evenwel door de droge zomer van 1947 tot een lager getal moeten komen dan in de voorcalculatie is gebezigd. In de jaren 1948/49 en 1949/50 is de werkelijke productie belangrijk hoger dan in de voorcalculatie is geraamd. Deze jaren waren wat grasgroei betreft gunstiger, dan normaal, maar toch niet zoveel dat hierdoor het grootste deel van het verschil kan worden verklaard.

Het gebruik van meer kunstmest voor de verbouw van voeder in eigen bedrijf en vooral de aankoop van aanvullend voeder hielpen ook mede de veebezetting en daardoor de productie verder op te voeren dan van tevoren verwacht werd. De slotsom is dus, dat uit de vergelijking van de geschatte productie in de voorcalculatie en de werkelijk verkregen productie blijkt, dat de schattingen te laag zijn geweest. De verklaring hiervoor ligt niet in een zekere mate van voorzichtigheid, maar in het niet kunnen voorzien van dit snelle herstel van de rundveehouderij; mogelijk gemaakt door een samenloop van enige gunstige factoren.

Uit de te lage schattingen van de toekomstige melkproductie volgt evenwel nog niet zonder meer, dat nu ook de berekende kostprijzen (voorcalculaties) te hoog zijn uitgevallen. Indien de kosten door de grotere productie ook hoger zijn geworden zal dit voor de kostprijs een geringer of zelfs geheel geen gevolg hebben, dan het geval is bij gelijkblijvende kosten per ha.

Dus bij de vergelijking van vóór- en nacalculaties moet niet alleen de melkproductie, maar ook het kostenniveau in ogenschouw worden genomen. Dit kan het eenvoudigste gebeuren door de kosten per 100 kg melk, in voor- en nacalculaties te vergelijken. De kosten in de rundveehouderij worden gemaakt voor de productie van melk en vee (gebruiksvee en slachtvee). Voor de berekening van de kostprijs van de melk wordt de opbrengst aan vee (nevenopbrengsten) van de totale kosten afgetrokken. Het is duidelijk, dat een verschil in de voor- en nacalculatie van bijv. de prijs van het vee tot een verschil in de kostprijs van de melk kan leiden.

Het meeste inzicht biedt dan ook een vergelijking van de volgende drie factoren:

1. Totale kosten rundveehouderij per 100 kg melk
2. Nevenopbrengsten (vee) per 100 kg melk
3. Netto-kosten per 100 kg melk

	Totale kosten per 100 kg melk in gld		Nevenopbrengsten p. 100 kg melk in gld		Nettokosten per 100 kg melk in gld	
	Voorcalc.	Nacalc.	Voorcalc.	Nacalc.	Voorcalc.	Nacalc.
<u>1947/48</u>						
Friesland	22,80	22,70	4,80	4,80	18,00	17,90
Zuidh. Cons.melkgeb.	20,90	20,90	3,60	2,80	17,30	18,10
Zuidh. Zelfk.geb.	22,90	21,30	3,80	2,60	19,10	18,70
<u>1948/49</u>						
Friesland	21,90	21,00	4,60	6,00	17,30	15,00
Zuidh. Cons.melkgeb.	19,30	17,60	2,80	3,10	16,50	14,50
Zuidh. Zelfk.geb.	20,90	19,00	2,90	3,40	18,00	15,60

Voor het jaar 1947/48 geven de voor- en nacalculatie ongeveer dezelfde gemiddelde kostprijs als uitkomst, Waar de productie-omstandigheden in de periode Mei 1947 - Mei 1948, waarop de nacalculatie betrekking heeft, relatief ongunstig zijn geweest moet geconcludeerd worden dat de voor dit jaar berekende kostprijs volgens de voorcalculatie, te hoog is geweest.

Voor het jaar 1948/49 is er een belangrijk verschil tussen voor- en nacalculatie. Enerzijds is dit een gevolg van het feit dat de productie-omstandigheden in de periode waarop de nacalculatie betrekking heeft belangrijk beter zijn geweest dan normaal, anderzijds heeft de onvoorzien snelle technische ontwikkeling in de rundveehouderij in de loop van dit jaar ook een belangrijke rol gespeeld. Deze snelle ontwikkeling is bij het samenstellen van de voorcalculatie niet voorzien, met als gevolg dat de kostprijs, volgens de voorcalculatie, ook voor dit jaar te hoog moet worden geacht.

Werd in de rapporten waaraan bovengenoemde cijfers zijn ontleend steeds het nodige voorbehoud gemaakt t.a.v. de juistheid van de uitkomsten, in het rapport voor het jaar 1949/50 (rapport 127) wordt voor het eerst gesproken van een behoorlijke betrouwbaarheid.

In dit rapport wordt gezegd dat de sterke tendentie tot consolidatie de mening rechtvaardigt dat de berekening nu - onvoorziene prijswijzigingen voorbehouden - behoorlijk betrouwbaar is. De berekening voor dit jaar was aangepast aan het nieuwe niveau, dat na het herstel in het gunstige jaar 1948/49 was bereikt. De vergelijking tussen voor- en nacalculatie is voor het jaar 1949/50 als volgt.

	Totale kosten per 100 kg melk in gld		Nevenopbrengsten p. 100 kg melk in gld		Nettokosten per 100 kg melk in gld	
	Voorcalc.	Nacalc.	Voorcalc.	Nacalc.	Voorcalc.	Nacalc.
1949/50						
riesland	21,90	21,70	4,90	6,30	17,00	15,40
aidh. Cons. melkgeb.	17,60	18,40	3,10	3,20	14,50	15,20
aidh. Zelfk. geb.	19,60	19,40	2,70	3,50	16,90	15,90

Het verband tussen kosten en melkopbrengst, uitgedrukt in de brutokosten per 100 kg melk, vertoont in de afzonderlijke gebieden slechts geringe verschillen. De nevenopbrengsten per 100 kg melk zijn in de voorcalculatie te laag geraamd. Dit is een gevolg van een aanzienlijke stijging in de prijzen van slachtvee en gebruiksvee. Deze stijging, die bij het samenstellen van het rapport niet te voorzien was, hangt samen met het afschaffen van de vleesdistributie en daarna van de consumentensubsidie op varkensvlees.

Bij het overleg over de melkprijs voor het jaar 1949/50, enkele maanden na het gereedkomen van het rapport, werd door beide partijen - overheid en georganiseerde landbouw - reeds aanvaard dat deze raming in verband met inmiddels gewijzigde omstandigheden te laag zou zijn geweest.

Het blijkt dus wel dat de raming voor het jaar 1949/50 volgens de berekeninge-

wijze van het L.E.I. vertrouwen wekt. Vanzelfsprekend zal men indien men een jaar vooruit calculeert altijd het voorbehoud moeten maken voor onvoorziene prijswijzigingen.

De conclusie kan dus luiden, dat inderdaad de ramingen van de melkproductie in de voorcalculatie in al de drie jaren waar nacalculaties van aanwezig zijn te laag zijn uitgevallen. Ten aanzien van de kostprijs moet ook worden erkend, dat deze in de beide eerste jaren in de voorcalculatie hoger is uitgevallen dan met de werkelijkheid overeenstemt. Voor het laatste jaar 1949/50, waarvan ook de melkproductie te laag was geraamd, geldt dit evenwel niet voor de totale kosten per 100 kg melk; aangezien de kosten per ha ook hoger waren dan was geraamd. De verhouding van de kosten en melkproductie bleek evenwel vrij juist te zijn. De afwijking in de netto-kosten per 100 kg melk werd veroorzaakt door een onvoorziene stijging van de rundveeprijzen.

Het gevolg van de verlaging van de krachtvoedergift op de kostprijs van de melk in de voorcalculatie voor het jaar 1950/51 (rapport no 148)

Vermoedelijk geschraagd door de indruk, dat in de drie genoemde jaren de raming van melkproductie in de voorcalculatie steeds lager was dan werkelijke productie is ook bezwaar gemaakt tegen de raming van de melkproductie voor het komende jaar en wel is er speciaal bezwaar tegen gemaakt, dat een verlaging van het krachtvoederrantsoen met 30 pct zou resulteren in verlaging van de melkproductie. Over dit laatste punt kan men zeker van mening verschillen, waar het evenwel op aankomt is of door deze veronderstelde verlaging van de melkproductie een te hoge kostprijs is berekend. Het L.E.I. heeft voor het jaar 1950/51 eigenlijk twee berekeningen van de kostprijs van melk gemaakt nl.

1. Voor het geval de krachtvoedergift gelijk zou zijn aan die in het voorafgaande jaar
2. Voor het geval de krachtvoedergift met 30% verlaagd zou worden.

Deze laatste berekening is de definitieve.

Voor beide berekeningen zijn de gegevens over het jaar 1 Mei 1949 - 1 Mei 1950 als basis gebruikt. Voor de berekening bij gelijkblijvende krachtvoedergift werd uitgegaan van de relatie tussen kosten en opbrengsten zoals deze in het jaar 1949/50 in de praktijk werd vastgesteld. Waar de grasproductie naar het oordeel van terzake deskundigen gedurende de zomer van 1949 in het algemeen gunstig is geweest, moet ook de relatie tussen kosten en opbrengsten gunstig zijn geweest. Het grootste gedeelte van de kosten heeft immers betrekking op voederkosten in de vorm van kosten voor het grasland, voederwinning in eigen bedrijf en aangekocht voer.

De kosten voor voeder uit eigen bedrijf - weidegras, hooi, kuilvoer, gedroogd gras - zijn in zeer sterke mate vaste kosten. In een jaar met een gunstige grasproductie is het eigen voeder dus relatief goedkoop. Bovendien bespaart men op aangekocht voer. Op de relatie uit het basisjaar werd een correctie aangebracht in de vorm van een vermindering van de melkproductie per koe, variërende van 50-100 kg melk per koe. Bij het vaststellen van deze correctie is rekening gehouden met twee factoren.

- a. De relatief gunstige relatie tussen kosten en opbrengsten in het basisjaar 1949/50.
- b. Het effect van een zich verder ontwikkelende veeverbetering en een betere voederwinning van het grasland.

Naar onze mening is het aanbrengen van deze correctie zeker verantwoord geweest. De invloed van een gunstig grasjaar op de relatie tussen kosten en opbrengsten van een bepaald jaar, vooral bij de huidige melkveebezetting, is o.i. aanzienlijk en de toegepaste vermindering derhalve gering te achten. Aansluitend op deze eerste berekening van de kostprijs van melk werd een tweede berekening gemaakt voor het geval dat de krachtvoedergift met 30% zou verminderen. Dit is een uitermate moeilijk vraagstuk waarbij de vraag beantwoord zou moeten worden welke gevolgen de verlaging van de krachtvoedergift zal hebben. In het rapport is gesteld dat de vraag hoe de praktijk op deze verlaging zal reageren niet beantwoord kan worden. Opvoering van de productie uit eigen bodem ter compensatie van het weggevalen krachtvoeder, verlaging van de veebezetting en vermindering van de melkproductie per koe kunnen daarvan het gevolg zijn. In welke verhouding zich deze gevolgen zullen voordoen en welke factor daarbij zal overwegen hangt in belangrijke mate van de omstandigheden af. Het L.E.I. heeft daarom een min of meer theoretische oplossing voor dit vraagstuk gekozen en daarbij het standpunt ingenomen dat de vermindering van de krachtvoedergift in de praktijk geen stijging van de kostprijs van melk behoeft te veroorzaken. Uit dit standpunt vloeit voort dat de correcties welke op de eerste berekening zowel aan de kostenkant (krachtvoederkosten) als aan de opbrengstenkant (melkproductie) zijn aangebracht in verband met de verlaging van de krachtvoedergift, zodanig op elkaar zijn afgestemd, dat de uiteindelijke kostprijs van melk voor beide berekeningen dezelfde is. Bij de beoordeling van de definitieve berekening voor het jaar 1950/51 dient men de correctie als gevolg van de verlaagde krachtvoedergift in zijn geheel te bezien. De verlaging van de melkproductie mag daaruit niet losgemaakt worden, immers dit zou betekenen dat de verlaagde krachtvoedergift zou leiden tot een daling van de kostprijs van melk. Beziat men de correctie als geheel, dan zijn wij van mening dat de calculatie van het L.E.I. aan de scherpe kant is geweest n.l. zodanig dat de verlaagde krachtvoedergift in de praktijk niet zal leiden tot een stijging van de kostprijs van melk.

Het was ook mogelijk geweest om in de definitieve berekening voor het jaar 1950/51 de melkproductie gelijk te stellen aan die in de eerste berekening bij gelijkblijvende krachtvoedergift. In dit geval zou men de vraag moeten beantwoorden welke extra kosten gemaakt moeten worden om bij een vermindering van de krachtvoedergift de melkproductie op hetzelfde peil te handhaven. In de lijn van bovengenoemd standpunt, dat de verlaging van de krachtvoedergift niet behoeft te leiden tot een stijging van de kostprijs, zou men deze vraag als volgt kunnen beantwoorden. Bij een verlaging van de krachtvoedergift zal men ter handhaving van dezelfde melkproductie een bedrag aan extra kosten moeten maken gelijk aan de wegvallende kosten voor de aankoop van krachtvoeder.

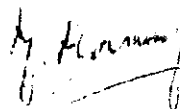
Een op deze wijze uitgevoerde berekening zou tot precies dezelfde kostprijs leiden als thans voor het jaar 1950/51 berekend is.

Uit praktisch oogpunt bezien, was het misschien juist geweest indien in de definitieve berekening voor het jaar 1950/51 aan beide mogelijkheden - substitutie door meer eigen voeder en vermindering melkproductie - een plaats was ingeruimd. Voor de hoogte van de berekende kostprijs is dit echter van geen betekenis.

Indien het niet reëel wordt geacht, dat de melkproductie lager zal worden tengevolge van de vermindering van het krachtvoederrantsen, dan moet ook in concreto een verhoging van de kosten worden aanvaard om het ontbrekende voer op andere wijze te verkrijgen. Het één is onlosmakelijk aan het andere verbonden. De praktijk zal ons moeten leren op welk niveau de productie in de toekomst komt te liggen en in hoeverre de gemaakte voorcalculatie van de kosten per 100 kg melk met de werkelijkheid overeenkomt.

's-Gravenhage, 20 Januari 1951

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
de directeur,

(Dr J. Horring)